

Distriktskommuner som utnytter sitt handlingsrom for næringsutvikling –

Tre eksempler fra Nord-Norge

Vigdis Nygaard

Prosjekttittel: Kartlegging av «gode eksempler fra distrikts-Norge». Kommuner som utnytter sitt handlingsrom for næringsutvikling

Prosjektnummer: 101944

Institusjon: NORCE Samfunn

Oppdragsgiver(e): Distriktssenteret

Notatnr.: 2

Antall sider: 15

Publiseringsmnd.: Mars

Bildetekst og kreditering: Vigdis Nygaard

Forord

NORCE har på oppdrag av Distriktssenteret valgt ut noen distriktskommuner i Nord-Norge som har utnyttet sitt handlingsrom innen næringsutvikling. Eksempelene skal være til inspirasjon og læring for andre som jobber med liknende problemstillinger. NORCE har valgt ut tre kommuner; Berlevåg, Hasvik og Herøy som vil beskrives og analyseres i dette notatet.

Innhold

Forord	2
1. Berlevåg – fra ensidig fiskerisamfunn til pilotkommune for nyskapende energiomstilling	4
2. Herøy kommune - i front for inkludering av arbeidsinnvandrere og flyktninger	8
3. Hasvik kommune – Storfiskens rike – arbeidsinnvandring og fast bosetning som nøkkel til suksess	12

1. Berlevåg – fra ensidig fiskerisamfunn til pilotkommune for nyskapende energiomstilling

Berlevåg kommune er en liten kommune på kysten av Øst-Finnmark med sterke fiskeritradisjoner. Kriser i fiskerinæringen har opp gjennom tidene påvirket næringsgrunnlaget, og befolkningsutviklingen har gradvis gått nedover. I 2016 bikket kommunen under 1000 innbyggere. Med bakgrunn i fiskerkrisa tidlig på 2000-tallet hadde kommunen i perioden 2011-2014 omstillingsstatus og ble tilført 20 millioner i offentlige midler. Ifølge en evaluering styrket omstillingsarbeidet sysselsettingen og verdiskapingen i fiskeriene, men fikk ikke en forventet vekst i alternative næringer som reiseliv og kulturnæringer.

En ny næring var imidlertid under utvikling. I 2010 fikk Varanger kraft konsesjon til utbygging av vindkraft i Berlevåg, og i 2014 åpnet første utbyggingstrinn av Ragovidda vindpark. Varanger kraft, som igjen er eid av kommunene i Øst-Finnmark, drifter landets mest effektive vindkraftanlegg. Men, manglende linjekapasitet i overføringsnettet har begrenset muligheten til å fullt ut utbygge og utnytte vindkraften selskapet har konsesjon for. I planleggingsfasen av vindkraftutbyggingen var det en kommunalt ansatt it-konsulent som så hvilke utfordringer dette kunne føre til med «innestengt kraft» som ikke nådde ut i nettet og til markedet. Etter å ha lest en artikkel i Teknisk ukeblad om å produsere hydrogen av overskuddskraft ble ideen lansert for den politiske ledelse. De ville undersøke dette nærmere ved å bestille en mulighetsstudie fra SINTEF. Overskuddsproduksjon av vindkraft kan normalt ikke lagres for å senere sendes ut i markedet, men ved å gjøre krafta om til hydrogen kan den både komprimeres og lagres for lokalt bruk og for utskipping til andre markeder. Hydrogen kan også omdannes til ammoniakk til bruk i industriproduksjon. Resultatene fra studien var såpass interessante at dette var noe både kommunen og Varanger kraft ønsket å gå videre med. Forskerne fra SINTEF koblet prosjektet opp mot de fremste forskningsmiljøene i Europa på temaet, og leverte en forskningsøknad til det store EU-programmet Horisont 2020, og fikk finansiering på 50 millioner. Disse midlene gjør det mulig å utvikle en testfabrikk for hydrogenproduksjon samtidig som ulike bruksmuligheter og markedsmuligheter sjekkes ut. I prosjektet jobbes det med å finne markeder for hydrogen, både hos industriaktører som i dag kjøper hydrogen, og hos aktører som i fremtiden kan tenke seg å skifte til fornybare energikilder fordi markedet stadig etterspør mer grønn energi. Aktørene ser en mulighet til å bidra inn i dekarbonisering av energisystemer, det vil si å stimulere til en utvikling bort fra karbonholdige til bruk av fornybare energikilder. Prosjektet er helt i forskningsfronten da

slike løsninger ikke tidligere er utviklet i arktisk klima, og heller ikke i en slik distriktskontekst. Hydrogenfabrikken vil settes i produksjon våren 2020, og vil kunne teste ut nye muligheter. Målet er å utnytte den gode vindkraftressursen som finnes i Berlevåg og på sikt selge hydrogen som drivstoff og til industriproduksjon.

Både ordfører og rådmann har brukt mye tid på å presentere prosjektet i innland og utland, og ønsker å vise at små kommuner også må ta ansvar for å jobbe fram en grønn omstilling og tenke nytt rundt fornybar energi i distriktene. Satsingen viser at store ideer kan gro ut fra små steder, utvikles og eksporteres til andre distriktskommuner. Kommunen har sammen med Varanger kraft og SINTEF sett på en rekke bruksområder for hydrogen og et mulighetsrom for å skape ny næringsaktivitet. Kommunens arbeid i dette er å se på spinn-off effekter av hydrogenproduksjon, og både ordfører og rådmann har hatt en svært aktiv rolle i å koble på ulike aktører. På slutten av 2019 er kommunen i ferd med å etablere en Industripark som tilrettelegger med arealer og infrastruktur. Leder for industriparken er den samme personen som i sin tid fikk ideen til å satse på hydrogenproduksjon.

Her skal vi se litt på de ulike bruksmulighetene som er vurdert for hydrogenproduksjon i Berlevåg. Stadig strengere krav til utslippsreduksjon påvirker maritim nærings søken etter alternative energikilder. Cruiseskip bidrar til store utslipp fra dieselbruk, og krav om bruk av landstrøm tvinger seg fram. Berlevåg havn har daglige anløp av Hurtigruta og en rekke fiskebåter fra hjemmeflåten og utenfra som leverer til de tre fiskebrukene i kommunen. Kystens riksvei vil i ganske nær framtida trenge ladepunkter for landstrøm, og havnene må ruste seg for å for å ta imot og serve båter. Også i fiskeflåten ses det på nye løsninger for å kutte dieselforbruk. Et slikt eksempel er Ervik kystfiske, et nystiftet selskap som vil utvikle en hydrogendrevet fiskebåt med batteripakker koblet opp mot hydrogensatsingen i Berlevåg. Dette skal være et nullutslippsfartøy.

Andre regionale og lokale aktører har vist interesse for å koble seg opp mot Hydrogenprosjektet i Berlevåg. Finnmark fylkeskommune ser på muligheten for bruk av hydrogen i sitt offentlige transporttilbud der det første initiativet er utviklingen av en hydrogendrevet hurtigbåt som skal trafikkere Varangerfjorden. Et annet eksempel er Nordkapp kommune hvor turisttrafikken fra Honningsvåg til Nordkapp-platået genererer betydelige mengder busstransport fra cruiseskip og Hurtigruta. Ved å gå over til en hydrogendreven busspark vil de 7 milene tur/retur til platået gi en mer bærekraftig transport.

Befolkningen i Longyearbyen på Svalbard er avhengig av kullkraft for strømtilførsel. Kullkraft er i ferd med å fases ut, og øygruppa trenger alternative energikilder. Hydrogen

er en aktuell løsning hvor frakt av hydrogen på tankskip fra Berlevåg vil være en «kortreist» energikilde sammenlignet med annen aktuell transport. Kommunen har også vært i dialog med det regionale avfallsselskapet, som er eid av kommunene i Øst-Finnmark, om å kjøre avfallsbiler på hydrogen samt transportere hydrogen ut til mindre steder. God og miljøvennlig håndtering og transport av avfall er en viktig brikke i den sirkulære økonomi.

Av lokale bruksområder ser kommunen en mulighet til å bruke spillvarme fra hydrogenfabrikken til oppvarming, for eksempel til drivhus for grønnsaksproduksjon. Det vil også være naturlig å se på alternative energikilder for fiskeindustrien, for eksempel til tørking og salting av fisk, samt bruk av marint avfall til for. Framtidig oppdrett på land kan også utnytte oksygen fra hydrogenproduksjonen.

Kort oppsummert kobler prosjektet arktisk kunnskap fra energibransjen og internasjonal forskning på fornybar energi med behovet for grønn energi i andre energitunge næringer samt som drivstoff for skipsfart og offentlig transport og fiskeri. I tillegg har spillvarme fra hydrogenproduksjon en bruksmulighet i offentlige og private virksomheter lokalt i Berlevåg. Det som i utgangspunktet var et problem med innestengt kraft som ikke kom ut til markedet er nå snudd til en mulighet gjennom innovative løsninger med å gjøre vindkraft om til hydrogen.

Likevel er det fiskeri og fiskeindustri som er hovednæringa i kommunen, og vi skal se litt på hva kommunen har gjort for å tilrettelegge for næringa. Etter omstillingsperioden opplevde kommunen en betydelig sysselsettingsvekst i fiskeindustrien. En slik vekst kan vi ikke se i fiskeflåten, men det har foregått en effektivisering og nyinvestering i både flåte og i industri slik at verdiskapingen og lønnsomheten i dag er langt høyere enn for ti år siden. Mye av dette skyldes økte landinger fra båter fra andre kommuner. Rundt 2013/14 opplevde også kommunen en liten befolkningsøkning, klatret høyt opp på NHOs næringsbarometer, og var en av de få distriktskommuner med arbeidsplassvekst. Utenlandsk arbeidskraft sto for det meste av denne veksten, og den største enkeltgruppe av arbeidsinnvandrere er fra Litauen med i overkant av 80 tilflyttere. Den lokale fiskeflåten har delvis vært gjennom en fornyelse, kommunen har sammen med nasjonale myndigheter nylige gjennomført en omfattende havneutvikling som bedre tilrettelegger for næringa. I begynnelsen av 2019 ble det største fiskebruket, tidligere danskeide Polar Seafood, kjøpt opp av norske interesser som knytter flåte og industri sterkere sammen. Anlegget ble også rustet opp for mer bearbeiding av fisken. De andre to bedriftene er rene mottaksanlegg hvor fisken fraktes ut uten bearbeiding. Ingen av de tre fiskemottakene er lokalt eid, og viktige beslutninger om utviklingen av fiskeindustrien tas utenfor kommunen, tilpasset endringer i markedet og norsk fiskeripolitikk. For en liten kommune er det begrensede muligheter til å påvirke disse prosessene. Nettopp derfor har

kommunens politiske ledelse stor tro på at vindparken og hydrogenfabrikken kan skape synergier og nye arbeidsplasser som tilfører kommunen nye innbyggere med viktig kompetanse.

Vår ressurs og vår mulighet er vindkraften. Vi har et innbitt ønske om å skape noe i Berlevåg, skaffe arbeidsplasser til begge i familien. Vi mister mange ungdommer og trenger flere bein å stå på enn fiskeri.

Rolf Laupstad, ordfører Berlevåg kommune

Berlevåg kommune har tatt noen veldig spennende grep ved å ta utgangspunkt i en ressurs som kan forvaltes og utvikles lokalt. Det er høyst usikkert om kommunen vil lykkes i dette arbeidet, men satser på å være i forkant av energiomstillinga. Det som gjør satsingen ekstra interessant er at den kobler på andre lokale og regionale aktører. Berlevåg kommune skal sammen med Nordkapp kommune og Finnmark fylkeskommune utarbeide en regional hydrogenstrategi. Formålet med planen er å utvikle nye grønne næringer, nye arbeidsplasser og robuste kystsamfunn. Fylkeskommunen ønsker å posisjonere seg innen fornybar energi, og vil være i front av utviklingen i utformingen av transporttilbud i fylket. Målet med planen er at all fylkeskommunal kollektivtransport skal ha nullutslipp innen 2026.

2. Herøy kommune - i front for inkludering av arbeidsinnvandrere og flyktninger

Herøy er en øykommune med 1780 innbyggere lokalisert utenfor Sandnessjøen i Nordland fylke. Fiskeri og havbruk er viktige næringer, men kommunen opplevde over tid en stor befolkningsnedgang med fraflytting, og nådde bunnen i 2010. I denne perioden sto lakseslakteriet til Marine Harvest i fare for å bli flyttet ut av kommunen med de katastrofale følgene dette ville ha for befolknings- og næringsutviklingen i kommunen, og ikke minst for en dårlig kommuneøkonomi. Kommunens politiske ledelse jobbet hardt et for å sikre arbeidsplassene, og trakk det lengste strået i lokaliseringsstriden. Når lakseslakteriet var sikret ble det satset med nybygg og økt kapasitet. Arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa var viktige for denne arbeidsplassveksten, men de kom som enkeltpersoner for å jobbe i korte tidsperioder, og førte ikke til innflytting av nye familier. Bedriften etterspurte stabil og varig arbeidskraft og kommunen trengte nye innbyggere som ville satse på fast bosetning. Ting ordnet seg ikke av seg selv og noe måtte gjøres.

Er vi tafatt, eller tar vi fatt?

Styringsgruppeleder Elbjørg Larsen, ordfører fra 2019.

Sammen med Marine Harvest, etablerte kommunen i 2011 et prosjekt Integrering og inkludering av tilflyttere i Herøy med finansiering fra Kommunal og moderniseringsdepartementet og Nordland fylkeskommune. Arbeidet ble forankret i en styringsgruppe med representanter fra næringslivet og kommunepolitikere. Som en del av prosjektet ble det opprettet et innvandrerkontor, organisert norskopplæring, velkomstpakker, mentorordninger og boligbyggerkurs. Videre er det etablerte møtesteder for innvandrere og lokalbefolkning der frivillige lag og foreninger fikk ansvar for å følge opp. Det arrangeres årlige innflytterdager og aktivitetshuset Møtestedet brukes til ulike faste arrangement. For dette arbeide ble Herøy kommune i 2012 kåret til den tredje mest nyskapende kystkommunen i Europa av Europarådet. Samme år fikk også Herøy kommune Fylkesmannens fornyingspris for Nordland fylke, og ble kåret som årets komét i NHOs nærings-NM der rangeringen er basert på bedriftenes vekst, lønnsomhet, nyetableringer og relativ størrelse. Prosjektet ga snart resultater, flere av arbeidsinnvandrerne valgte å bosette seg med sin familie, og kommunen opplevde at befolkningstallene steg med 160 innbyggere i løpet av 7 år. For å forankre dette og andre prosjekter i egen organisasjon utarbeidet kommunen en egen kommunedelplan for økt bosetting der hovedmålet er attraktive trivsels- arbeids- og botilbud. I dette arbeidet har omdømmebygging vært viktig slik at også lokalbefolkningen skal være stolt av kommunen sin. Tiltaksdelen i planen er direkte koblet til integrerings- og tilflyttingsprosjektet. For samme planperiode ble det utarbeidet en kommunedelplan for næringsutvikling som også kobles mot

prosjektarbeidet.

Satsingen ble styrket ved at kommunen ble tatt opp i noen viktige nasjonale programmer som ga tilgang til ekstraordinære virkemidler og kompetanseoppbygging. Boligmangel har i perioder vært et problem for tilflyttere og unge innbyggere da det har vært lite tilgjengelige utleieenheter. Fraflytta boliger er ofte gjort om til feriehus og ikke satt i sirkulasjon i et presset boligmarked. Kommunen har gjort forsøk på å øke tilgangen på boliger ved å oppmuntre private til å bygge utleieboliger uten å lykkes, og måtte selv ta grep. I 2009 ble det kommunale selskapet HerBo opprettet. Det tok over ca. 20 kommunale leiligheter som ble oppgradert, kjøpte opp noen private hus, og har stått for nybygging av en rekke utleieleiligheter til ulike grupper som arbeidsinnvandrere, flyktninger og ungdom. I dag disponerer HerBo 68 leiligheter, men det er fremdeles behov for flere boliger.

Boligsatsingen ble tatt videre ved at Herøy kommune som en av 12 kommuner ble valgt ut til å være med i KMDs satsning Boligetablering i distriktene. Deltakelsen har gitt kunnskap, erfaringsutveksling med andre distriktskommuner og økonomiske virkemidler for å stimulere til nybygging. Prosjektet har gitt boligetablerere en mulighet til å søke tilskudd ved bygging av privat bolig og ført til en byggeboom i kommunen. Det var særlig lokal ungdom, barnefamilier og arbeidsinnvandrere som meldte sin interesse, og det er totalt gitt støtte til 30 boliger. I forbindelse med dette prosjektet ble det i 2013 gjennomført en boligbygger-skole som tok deltakere med gjennom alle fasene fra planlegging til ferdig hus. Dette ufarliggjorde byggeprosessen for de unge og skapte en tettere dialog mellom boligbygger og kommune som tilrettelegger for boligutvikling. En annet viktig resultat av nybyggingen har vært frigjøring av eldre boenheter som har blitt tilgjengelige på markedet og skapt et mer variert boligmarked i ulike priskategorier.

Integreringsprosjektet er satt under lupen av samfunnsforskere, og de spør seg om arbeidsinnvandring er løsningen for fraflyttingstruede kystsamfunn. Erfaringene fra Herøy viser at målrettet arbeid har gitt resultater som andre småkommuner kan lære av, og til sammenlikning har ikke nabokommunene hatt samme positive utvikling. Likevel er det ikke alle integreringstiltak som har vært like lett å få til. Kunnskap i norsk er en forutsetning for integrering, men det har vært utfordrende for utenlandske arbeidere i turnus å delta på kurs til faste tider så det krever et fleksibelt opplegg. En av de største utfordringene er å skape møter mellom etablerte og nye herøyfjerdinger. Mange av arbeidsinnvandrerne er høyt utdannet, og noen har valgt å starte opp for seg selv etter noen år i oppdrettsnæringen. Herøysamfunnet er preget av en sterk gründerkultur som innvandrerne også har blitt en del av. Sjønære næringer er spesielt prioritert av kommunen som har stått for store investeringer i bedre havneforhold for næringslivet, industrikai og tomter i forbindelse med etablering av Herøy Marine

næringspark. Her er det tilrettelagt for brønnbåter som bringer oppdrettslaksen til lakseslakteanlegget, og en isoporkassefabrikk er etablert vegg i vegg. Marine Harvest endret navn til Mowi i 2018, og er den største arbeidsplassen i kommunen med rundt 140 ansatte sysselsatt ved oppdrettsanlegg og lakseslakteri. I tillegg er det to store familieeide oppdrettselskap i kommunen. En rekke andre næringsaktører er leverandører til oppdrettsnæringen, og til andre marine og maritime næringer. Vekst i hovednæringene har derfor ført til økt oppdragsmengde for tilstøtende næringer som transportsektoren, bygg- og anlegg, samt reiseliv. Befolkningsveksten og arbeidsplassveksten har også bedret kommuneøkonomien med større frie inntekter. Kommunen tildeler midler fra næringsfondet for å støtte opp om nye bedriftsetableringer og gode tiltak. Midlene er tidligere tildelt kommunen fra Nordland fylkeskommune, men etter at Herøy kommune de siste årene har fått god uttelling fra Havbruksfondet har fylkeskommunal påfylling til fondet tatt slutt. Utbetalinger fra Havbruksfondet tilfaller kommuner med produksjonsvekst i oppdrettsnæringen, og dette gir Herøy kommune et betydelig økonomisk handlingsrom som primært brukes til investeringer i bedre tjenestetilbud. Selv om kommunens satsing sammen med næringslivet har gitt økt bosetning og befolkningsvekst, foregår fremdeles deler av rekrutteringen til næringslivet fra bemanningsbyrå. Oppdrettsnæringen er konjunkturavhengig og deler av arbeidsstokken er fortsatt ansatt på tidsbegrensede vilkår. Dette kan ikke kommunen gjøre så mye annet med enn å sørge for å tilrettelegge for de som ønsker å etablere seg fast i kommunen. Sykdom hos laksen og luseproblematikken har ført til permitteringer hos Mowi, og da hender det at arbeidsinnvandrere velger å flytte videre til et sted med mer stabilt arbeid. Kommunen trekker spesielt fram NAV som oppfordrer de permitterte om å ha tålmodighet og vente med å flytte da permitteringen som regel er kortvarige. Likevel er det en utfordring for fast bosetning at arbeidstidsordningene i tilgrensede næringer med mye turnus gjør det mulig å bo hvor som helst selv om arbeidsstedet er Herøy kommune. Det er ennå et potensial for å få flere av disse til å etablere seg i kommunen med bolig og familie.

Det fireårige integrerings- og inkluderingsprosjektet er formelt avsluttet, men mange av tiltakene er videreført i regi av kommunen og næringslivet. Det har vært viktig at disse blir en del av ordinær virksomhet. Blant annet har kommunen tatt over driften frivillighetssentralen. Fra 2015 har kommunen tatt imot grupper av flyktninger, noe som har bidratt til at befolkningsveksten har fortsatt ut over den som primært var et resultat av arbeidsinnvandring. Likevel er det mer å gå på for å koordinere de ulike tiltakene og få til en helhetlig tenkning rundt integrering av både arbeidsinnvandrere, flyktninger og andre tilflyttere. For å ta dette arbeidet videre ble Herøy kommune med i Nordland fylkes utviklingsprogram Helhetlig arbeid med tilflytting og innvandring. Prosjektet har fokus på samkjøring og tilrettelegging av kommunale tjenester rettet mot arbeidsinnvandrere og flyktninger, og legger også opp til et mye nærmere samarbeid med regionale tjenester som videregående skole, Karrieresenteret og kompetanseinstitusjoner i regionen. Prosjektet innarbeider også næringslivet behov for kompetanseheving og støtter opp om

bedriftsetableringer. IMDI gir dessuten kommunen gode skussmål for å få bosatte flyktninger ut i arbeid. På tampen av 2019 jobber kommunen med ny kommunedelplan Samfunnsutvikling og næring og har erfart at disse to satsingene må ses i sammenheng. Ordfører Elbjørg Larsen sier at det gode samarbeidet med inkludering av næringslivet i styringsgruppe i planarbeidet blir videreført.

Gjennomgangen av Herøy kommunes arbeid med å se næringsutvikling og tilflytting i sammenheng kan stå som et godt eksempel på en kommune som har utnyttet sitt handlingsrom for næringsutvikling. Nøkkelen har vært å koble politisk ledelse tett med næringsrepresentanter gjennom arbeid i styringsgrupper, samt å melde seg på nasjonale programmer som har gitt økt kunnskap og finansielle virkemidler til satsingen. Likevel viser eksemplene at det er utfordrende å tilrettelegge for en konjunkturutsatt næringsstruktur, der eksterne forhold raskt kan endre forutsetningene for å lykkes i arbeidet. Som øykommune er næringslivet avhengig av gode infrastrukturiltak, men kommunen selv har begrenset virkemidler. Da må det jobbes politisk for å påvirke nasjonale og fylkeskommunale prioriteringer.

3. Hasvik kommune – Storfiskens rike – arbeidsinnvandring og fast bosetning som nøkkel til suksess

Hasvik kommune ligger på Sørøya i Vest-Finnmark, og er en øykommune med utfordrende infrastruktur med en lang ferjereise til Øksfjord og fastlandet. Likevel ligger kommunen midt i matfatet i storfiskens rike, og med fisken som ressurs er hovednæringene fiske, fiskeindustri og reiseliv. Kommunen har litt over 1000 innbyggere som hovedsakelig bor i tre bygder; Hasvik, Breivikbotn og Sørvær.

Fiske og fiskeindustri har vært og er bærebjelken i kommunens næringsliv. På begynnelsen av 2000-tallet slo fiskerikrisa inn, og alle fiskemottakene i kommunen gikk konkurs. Dette kom blant annet som en følge av endringer i fiskeripolitikken og manglende oppfølging av fiskeflåtens leveringsplikt til landanlegg. Arbeidsledigheten steg til 25 % og fraflyttinga økte på. Hele Finnmarkskysten opplevde den samme utviklingen, men Hasvik kommune valgte en litt annen vei for å komme ut av uføret og tok et aktivt grep som næringspolitisk aktør. For det første valgte kommunen å si nei til en tradisjonell omstillingsstatus, og gikk for en modell som nyskappings- og utviklingskommune. For det andre tok kommunen tak i fiskeflåtens leveringsforpliktelser.

Trålere Riston var blitt solgt med kvote til nye eiere på Sunnmøre, og overholdt ikke leveringsforpliktelsen sin til Sørvær. Det som startet som et arbeide med å få Riston-kvota tilbake til kommunen, endte med forhandlinger om å komme fram til en omforent løsning. I 2008 ble kommunen, rederiet på Sunnmøre og landanlegget på Sørvær enige om en kompensasjon for uteblitt råstoff på 17,5 millioner mot at Riston-kvota ble ført ut av kommunen. Kompensasjonen ble brukt til å opprette et investeringsselskap som gir lån til båtkjøp. Investeringsselskapet får eierandeler i båtene, og flåten forplikter seg til å levere det meste av fangsten til anlegg i Sørvær. Resultatet av ordningen ble at antallet fiskebåter hjemmehørende i kommunen ble stabilisert og landingene ved fiskemottakene økte. Gradvis bygde fiskemottakene seg opp, og fremmedflåten ble stadig viktigere for jevn råstofftilgang. Alle de tre bygdene har i dag fiskemottak. Nergård fisk har mottak i Hasvik og Breivikbotn, mens Lerøy Norway har mottak i Sørvær. De tre fiskeribedriftene omsatte for litt over 300 millioner i 2018, og ga arbeid til vel 110 personer. I tillegg er det etablert to videreforedlingsbedrifter for fisk.

Som nyskappings- og utviklingskommune ble Hasvik i Utvikling – HUT etablert, og koblet rent næringsarbeid med økonomisk støtte til nyetableringer med flere

lokalsamfunnsprosjekter med fokus på bolyst, stedsutvikling og boligutvikling. Hasvik kommune ble med i Blest-satsingen i regi av KR D, og utviklet havneområdet i Breivikbotn som det pulserende hjertet i bygda. I bygda Hasvik er det tilrettelagt med badestrand og beach volleyballbane. Gjennom involvering av innbyggere koblet prosjektet funksjoner og møteplasser for fiskeri, reiseliv, tilreisende og lokalbefolkning. Ordføreren trekker fram den gode utviklingskulturen i kommunen.

En særlig suksessfaktor er satsingens forankring på bunnivå i kommunen ved å involvere frivillige lag og foreninger. Mye løftes inn i kommunestyret, og er godt forankret både politisk og administrativt.

Ordfører Eva Husby

I denne perioden ble også den årlige Havfiskefestivalen videreutviklet og Sørøyrocken så dagens lys i 2011. Dette er aktiviteter som involverer lokalbefolkningen og næringslivet som bidrar med dugnadsarbeid og tilrettelegging. Aktivitetene skaper bolyst hos innbyggerne, og gir økonomiske ringvirkninger hos lokalt næringsliv.

Hasvik er en av fem Vest-Finnmarkskommuner som var med i den nasjonale satsingen på bolyst støttet av KMD og Finnmark fylkeskommune. Bolyst Nord hadde spesielt fokus på inkludering av arbeidsinnvandrere og å bygge opp kompetanse som vertskommune. Prosjektet opprettet mottakskontor i kommunene, velkomstpakke, boligbistand, norskkurs med kulturforståelse, kurspakker i praktiske gjøremål i møte med offentlig forvaltning, og hjelp til å søke barn inn i barnehage og skole, samt nært samarbeid med frivillige lag og foreninger.

Turistfisket har blitt den store vekstnæringen, og i kommunen er det nå et titalls bedrifter som tilbyr fiske til turister, hovedsakelig fra utlandet. Turistfisket er omstridt da betydelige kvantum tas opp og føres ut av landet uten tilstrekkelig kontroll samtidig som kvotene for kystfiskere reduseres. Likevel generer turistfisket i kommunen om lag 40.000 gjestedøgn i året, betydelige inntekter, sysselsettingseffekter og andre ringvirkninger. I sesongen er alle overnattingsmuligheter fullbooket.

På grunn av den store fraflyttingen har det vært mange ledige boliger i kommunen, og prisnivået har vært lavt. De fraflytta husene ble ofte forlatt eller tatt i bruk som feriehus. Men etter at turistfisket skjøt fart endret boligmarkedet seg totalt. Det mest av ledige hus ble kjøpt opp av turistfiskebedriftene for utleie til kundene, og det har vært vanskelig å finne boliger til tilflyttere. Kommunen har derfor måttet ta grep, og ønsket å få private til å bygge. Kommunen forsøkt å få til den såkalte Hamarøymodellen der private utbyggere

står for bygging og forvaltning av utleieboliger mot at kommunen forpliktet seg til å langtidsleie et visst antall enheter for boligsosiale formål. Men kommunen mangler private aktører som kan stå for boligbygging og ingen entreprenører i nabokommunene ønsket å ta en slik risiko. Hasvik kommune har derfor måttet ta eget initiativ og mye ansvar for boligbygging selv. Gjennom deltakelse i programmet Boligetablering i distriktene (2012-2015) fikk kommunen både kunnskap og virkemidler til arbeidet. Gjennom prosjektet er det gitt tilskuddsmidler gjennom Husbanken til en håndfull nye eneboliger, og kommunen har gitt tilskudd på 100.000, gratis tomt og gratis tilknytning til vann og kloakk, samt rådgivning til utfylling av skjema til private boligbyggere. Hasvik har gjennomført to større kommunale boligutbygginger og økt antallet utleieboliger og bygd omsorgsboliger for unge funksjonshemmede samt boliger for vanskeligstilte/rus. Kommunen oppgraderte også eksisterende kommunale boliger og justerte prisen opp slik at den ikke utkonkurrerte private utleiere. Dette arbeidet er forankret i boligsosial handlingsplan og strategi for boligutvikling.

Mye av arbeidsplassveksten i fiske og fiskeindustri har kommet gjennom arbeidsinnvandring. Ofte kom innvandrerne for å jobbe noen måneder ved fiskemottak, men kommunen ønsket varig tilflytting med familie. I 2019 er 23 % av befolkningen i kommunen innvandrere, flest fra Litauen og Polen. Mens innvandringen i resten av landet er kraftig redusert i de siste årene har den fortsatt å øke i Hasvik. Slik sett har innvandringen «reddet» lokalsamfunnene og kompensert for den store innenlandske utflyttingen og demografiske skjevheten med en aldrende befolkning. Dette har ikke kommet av seg selv, og kommunen har tatt noen viktige grep. Ordfører Eva Husby og andre i kommunen har personlig oppsøkt utenlandske arbeidere og motivert og hjulpet dem til å melde flytting. Kommunen har bistått med å skaffe bolig til familier. Barnehagen på Sørvær som var lagt ned måtte gjenåpnes og ble igjen fylt med unger. Kommunen har tilbudt gratis barnehageplass det første året. På skolen er barn med arbeidsinnvandrede foreldre i flertall. Uten disse barna ville skolen trolig blitt lagt ned. Fiskeindustribedriften på Sørvær har også ført en ansettelsespolitikk der søkere med barn prioriteres. En av de største utfordringene er å sikre rekruttering til hjemmeflåten. Antallet fiskere har gått ned, og få av stedets unge ønsker å satse. Også her har flere av innvandrerne valgt å investere i egen arbeidsplass, og kommunen har bistått med næringstilskudd til kjøp av båt og utstyr.

Kommunen er fremdeles avhengig av fiskeriene, men har gjennom langsiktig utviklingsarbeid fått flere bein å stå på. Strikkefabrikken Nordvind på Sørvær etablerte seg tidlig på 2000-tallet, og kommunen har tatt en viktig rolle i oljevernberedskapen i forbindelse med olje- og gassutvinning i Barentshavet. Det er bygget et oljeverndepot i Hasvik som blant annet involverer lokale fiskere i beredskapsarbeid. Fisketurismen legger igjen mye penger, og har ikke bare ført til omsetning og bruk av eldre hus, men også resultert i nybygging. Hasvik hotell har i 2019 ferdigstilt et helt nytt rorbuanlegg med

servicebygg. I 2014 etablerte oppdrettsnæringen seg i kommunen, og gir arbeid til rundt 15 personer. Fisken hentes ut med brønnbåter og tas ut av kommunen uten bearbeiding. Satsingen har gitt kommunen god avkastning fra Havbruksfondet med en utbetaling på mer enn 7 millioner i 2018. Dette kommer godt med i en liten kommunes budsjett. Hasvik kommune har hatt et hovedfokus på å stoppe utflyttingen, gi lokale fiskere framtidstro og støtte lokalt næringslivs behov for stabil arbeidskraft. Gjennom politisk arbeid har kommunen bidratt til å sikre aktivitet på fiskebrukene, og over tid har båndene mellom flåte og mottak blitt sterkere og medført mer stabile leveranser. Næringen er likevel konjunkturavhengig og endringer i fiskeripolitikken og kvotefordelingen kan påvirke framtidig lønnsomhet og sysselsetting. Arbeidsplassveksten som hovedsakelig skyldes arbeidsinnvandring, er oppnådd ved å koble næring, boligsatsing og andre tiltak for bolyst og inkludering. Det har ført til et mer velfungerende boligmarked hvor prisene på boliger kom opp på et akseptabelt nivå. Kommunen har utnyttet muligheten til deltakelse i nasjonale programmer for boligutvikling, bolyst og inkludering og lært fra andre distriktskommuner med liknende utfordringer. Fisket og fiskeriene går godt og det er skapt nye videreforedlingsbedrifter. Fra krisestemning på begynnelsen av 2000-tallet er næringsgrunnlaget og kommuneøkonomien nå svært god.

NORCE Norwegian Research Centre AS
www.norceresearch.no